

- 2 Карасик, В.И., Слышкин, Г.Г. Методология современной психолингвистики: Сборник статей. – Москва; Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2003. – С. 128-132.
- 3 Аққозин М. Қазақ мақал-мәтелдері. Казахские пословицы и поговорки. Алматы: Қазақстан, 1990. – 288 б.
- 4 The American Heritage Dictionary of Idioms / by Christine Ammer. Houghton Mifflin, 1997. – 493 p.
- 5 Овчинников В. В. Сакура и дуб. – М.: АСТ-Пресс, 2014. – С. 118.
- 6 Антология концептов / под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. М.: Гнозис, 2007. – 512 с.
- 7 Қалиев Ф. Тіл білімі терминдерінің сөздігі. – Алматы. «Фирма «Орнак» ЖШС, 2012. – 388 б.
- 8 Macmillan English Dictionary for advanced learners new edition, 2009.
- 9 Воркачев С.Г. Лингвоконцептология и межкультурная коммуникация: истоки и цели // Филологические науки. – 2005. – №4. – С. 56-66.

Материал поступил в редакцию: 13.02.2019

ТАВЫЛДИЕВА, А.А., БЕЗАУБЕКОВА, А.Д.

**«ОТБАСЫ» ТАҚЫРЫБЫНА АРНАЛҒАН ҚАЗАҚ ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕГІ
МАҚАЛДАРДЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ СИПАТТАМАСЫ**

Берілген мақалада қазақ және ағылшын халықтары мәдени мұраларының кескінделу ерекшеліктері мен рухани құндылықтарын ұлттық мақал-мәтелдер арқылы зерттеуге әрекет жасалған. Мақала авторы бірқатар ағылшын, қазақ және орыс мақалдарына талдау жасаған, ондағы мақсаты – сол мақалдар қамтитын лингвоелтанымдық және мәдениеттанымдық ақпаратты анықтау. Зерттеу нәтижесінде мақалдар мен мәтелдерге анықтама беріліп, пайда болу әдісі бойынша сыныптама мен салыстырмалы талдау жасалынды.

Кілт сөздер: мақалдар, қазақтар, ағылшындар, орыстар, отбасы, салыстырмалы талдау.

TAVYLDIYEVA, A.A., BEZAUBEKOVA, A.D.

**LINGUISTIC DESCRIPTION OF THE PROVERBS OF KAZAKH AND ENGLISH LANGUAGES
ON THE THEME «FAMILY»**

In this research, an attempt has been made to study the features of the reflection of the cultural heritage of the Kazakh and English people, their spiritual values through the study of national proverbs. The author analyzed a number of English, Kazakh and Russian proverbs in order to discover the linguistic and cultural information contained in them. As a result of the study, proverbs and sayings are defined, classification according to the method of formaton and comparative analysis are carried out.

Key words: proverbs, Kazakhs, Englishmen, Russians, family, comparative analysis.

ӘОЖ 34.1174

Хамзина, К.Б.

*педагогикалық ғылымдар магистрі,
педагогика кафедрасының аға оқытушысы*

Ермаганбетова, А.Ж.

*гуманитарлық ғылымдар магистрі,
педагогика кафедрасының оқытушысы,
Ө. Сұлтангазин атындағы ҚМПУ,
Қостанай, Қазақстан*

**ЖАҢА ФОРМАТТАҒЫ СЫНЫП ЖЕТЕКШІ ТҮЛҒАСЫН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІҢ ЫҚПАЛЫ**

Түйін

Мақалада қазіргі заманауи қоғамдағы оқушылардың тұлғасын қалыптастырудағы сынып жетекші рөлінің мәнін ашуға арналған. Негізгі міндеттер, функциялар (аналитикалы-болжамдық, ұйымдастырушы-үйлестіруші-

лік, коммуникативті, ескерту-алдын алу, профилактикалық, күзет-қорғаныстық, түзетушілік), сыныптан тыс сабақтардың заманауи формалары қарастырылады және оның жұмысының негізгі бағыттары анықталады. Баланың жеке басын дамыту мен қалыптастыруда, шығармашылық қабілеттерін дамытуда үлкен рөл атқаратын сынып жетекші екендігі туралы қорытынды жасалды.

Кілт сөздер: инновация, зияткерлік даму, адамгершілік тәрбие, бәсекеге қабілеттілік, шығармашылық әлеует.

1 Кіріспе

Ұрпақ тәрбиесі – қай уақытта да басты орында тұратын өзекті мәселелердің бірі. Заманауи қоғамда жас ұрпақты тәрбиелеу жүйесі заман талабына сай қоғамда және білім беру саласында болып жатқан өзгерістер мен жаңалықтарға тікелей байланысты. Қоғамдағы өзгерістер, жаңашылдықтар мектеп әлеміне де жаңа серпілістер әкелуде. Қазіргі замандағы білім беру жүйесі шығармашыл, жан-жақты үйлесімді жеке тұлға тәрбиелеуді талап етіп отыр. Соған орай қазіргі кезде Қазақстан Республикасында педагогикалық маңызды міндеттердің бірі ретінде өмірде, қарым-қатынаста, өзінің сана-сезімі мен күш-қайратын, шығармашылық қабілетін дамыта және жүзеге асыра білетін әлеуметтік бағдарланған тұлғаның жан-жақты мәдениетін тәрбиелеуді қарастырады. Бұл міндетті шешуде жоғары дәрежелі кәсіби білікті құзырлы педагог-мұғалімдерді даярлау үрдісі маңызды рөл атқарады. Өкінішке орай, бүгінгі күні сынып жетекші сынып сағатын өткізуші, сынып құжаттарын жүргізуші қызметін атқаратыны жасырын емес. Дегенмен, сынып жетекші көп қырлы, жан-жақты маман иесі болу керектігін естен шығармағанымыз абзал. Бүгінгі нарықтық заманда мектептегі бала тәрбиесінің сұранысы да жоғары. Жаңа шығармашылық, әлеуметтік, зияткерлік тәсіл арқылы ғана бала жүрегінен жол тауып, «ақылшы дос» қатарынан орын таба аламыз. Осы ретте, бүгінгі білім беру жүйесіндегі жаңа форматтағы сынып жетекші тұлғасын қалыптастыру уақыт күттірмес мәселе. Біз өз зерттеуімізде жаңа форматтағы сынып жетекші моделін қалыптастыру жолдарын зерттеп көрдік.

2 Материалдар мен әдістер

Елбасы Н.Ә. Назарбаев Қазақстан Республикасының білім және ғылым қызметкерлерінің III съезінде сөйлеген сөзінде: «Жаңа формацияға жаңа педагог қажет» – деп атап көрсетті. Жаңа формацияның жаңа форматтағы сынып жетекшісін қалыптастыру үшін жаңа кәсіби мазмұн, жаңа кәсіби даярлық технологиясы қажет, әрі даярлық сапасын арттыруға бірден-бір қызмет етуі керек [1].

Атақты педагог – ғалым В.А. Сухомлинский «Мұғалімдік мамандық – бұл адамтану, адамның күрделі және қызықты, шым-шытырығы мол жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлік пен педагогикалық өнер – ол даналықты жүрекпен ұға білу болып табылады» – деп ұстаздық өнерге ерекше баға берсе, Ы. Алтынсарин «Маған жақсы мұғалім бәрінен қымбат, өйткені мұғалім – мектептің жүрегі» деген. Демек қазіргі мектеп алдындағы басты міндеттер шешуде мұғалімнің кәсіптік білімі, мәдениеті жоғары болуы шарт.

Қоғамдағы жаңаша үрдіс әлеуметтік мәдениеттің басым бағыттарының өзгерістерінің білімдегі жаңаруды қажет етуі оның мақсаты, мазмұны, әдістері мен технологияларының іске асырылуы жаңаша білімдегі жетекші тұлға ретінде мұғалім қызметінің маңыздылығын айқындау болып табылады. «Тәрбие болмаған жерде шын ақылды, мәдениетті өмір болмақ емес» деп Ж.Аймауытов атамыз айтқандай бала тәрбиелі болмаса берілген білімнің нәтижесі болмайды. Ол үшін жаңа форматтағы сынып жетекші білімге толы, үш тұғырлы тілді, қатал бірақ мейірімді, шебер ұйымдастырушы, тәрбиелеуші, ізденімпаз, жан-жақты болуы қажет [2].

3 Нәтижелер

Жаңа форматтағы сынып жетекші тұлғасын қалыптастыруда педагогикалық пәндердің ықпалы зор. Мысал ретінде «Білім берудегі менеджмент» пәнінде сынып жетекшіні басқару объектісі ретінде қарастырып, төмендегідей тақырыптар тәжірибелік сабақтарда қарастырыла-

ды: қазіргі мектепте инновациялық үдерістегі басқару принциптері, жаңашылдық үдерісті басқаруда педагогтарды ынталандыру және жетілдіру, қазіргі мектептегі қақтығысты басқару, тиімді көшбасшылық және т.б. тақырыптарды қамтылады. Семинар сабақтарда жан-жақты талданып зерттеледі. Студенттерге «Білім туралы» Заң, 2016 жылғы «Орта білім беру ұйымдарында сынып жетекшілігі туралы» заңдар қарастырылып, сынып жетекшінің лауазымдық міндеттері де нормативтік құқықтық-құжаттар бойынша жұмыс жасалып отырады.

«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәні болашақ сынып жетекшілерді даярлаудың басты жолы. Пәнді оқытуда Назарбаев зияткерлік мектептерінің тәжірибесін тарату бойынша жүзеге асырылады. Жалпы, Назарбаев зияткерлік мектептері патриоттық тәрбие, зияткерлік даму, адамгершілік тәрбие, еңбек, түрлі мәдени даму, дене дамуы, көшбасшылық қасиетінің дамуы тәрбие бағыттары бойынша жұмыс жасайды. Қазіргі заманның басты талабы – бәсекеге қабілетті, сыни тұрғыдан ойлана отырып мәселені шешудің өзіндік жолын таба білетін, өз ісіне адал, патриот, заман талаптарына орай өзін саналы түрде өзгерте алатын шығармашыл тұлға қалыптастыру. Осыған орай оқу пәні толығымен жоба құруға бағытталған. Студенттер сабақта шығармашылық жоба құрастырады. Ол студенттердің білімді игеруімен қатар, шығармашылық әлеуетін қалыптастыруға бағыттылған. Жобада сыныптан тыс және мектептен тыс іс-шараларды жобалау беріледі. Студенттер шағын топтарға бірігіп құрастырып, екінші кезеңде тәжірибе жүзінде көрсетеді. Өз тәжірибемізде көрсеткендей студенттердің шығармашылығы сан алуан. Бұдан шығатын қорытынды – бала тәрбиесі-шығармашылық әрекет. Сол шін студенттердің бала тәрбиесіне қатысты мектептің озық тәжірибелерін жинақтауы және өз бетінше білімдерін жетілдіруі қажет. Тәрбиенің бағыттарына сай жасалған жобалар тізбегін атап көрсетейік. Азаматтық-патриоттық тәрбиені қалыптастыруға бағытталған дөңгелек үстелдер, кездесулер, TEDx форматындағы дебат; рухани-адамгершілік тәрбиені қалыптастыруға брифинг, әнгіме, блогиада, cinema project; құқықтық тәрбиені қалыптастыруға конкурстар, мәдени құндылықтарды қалыптастыруда артфото, сахналық мюзикл, арт-фестиваль, буккроссинг және т.б. әлеуметтік жобалар мен акциялар жобаланды. Әлеуметтік жобалардан басқа тәжірибеде студенттердің өзін-өзі басқару сияқты өз бетімен жасалатын жобалар, қызығушылық бойынша клубтар «таратуға тұрарлық идеялар» форматындағы ««NewDEM» студенттердің әлеуметтік белсенділігін қалыптастыру» стартап жобасы жалғасын тауып келеді. Тұңғыш Елбасының «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру», «Ұлы Даланың Жеті Қыры», «Туған жер», «Цифрлы Қазақстан», «Жастар жылы» және т.б. мемлекеттік бағдарламаларды жүзеге асыру бойынша да бірқатар жобалар құрастырылып, тәжірибелік тұрғыдан сынамадан өткізілді. Білім беру үдерісінің құндылықтары «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясымен сәйкестендірілген. Студенттер оқу сабақтарында іс-шаралардың жаңа формаларын тауып, қоғам сұранысына сай, тәрбиелік мәні зор жобалар құрастырады.

4 Талқылау

Мектеп пен ЖОО-ның байланысын дамытудың бір жолы студенттердің педагогикалық практикасы болып табылады. Назарбаев зияткерлік мектептерінің тәжірибесін тарату бойынша өз зерттеуімізде мектеп пен ЖОО-ның байланысының бір тармағы бойынша студенттердің өндірістік-педагогикалық практикасын алдық. Педагогика кафедрасы бекіткен өндірістік тәжірибесіне арналған бағдарламада сынақтық ашық тәрбиелік іс-шара өткізу тапсырмасы берілген болатын. «Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәнін оқытуда жобаланған сабақ қаламыздағы физика-математикалық бағыттағы «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ-дағы тәжірибеден өтіп жатқан болашақ педагогтардың сынақтық кураторлық сағатына қатысты. 7 «А» сынып оқушыларына топ кураторымен бірге «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының 4-курс студенті Жақсылықова Сара оқушылардың зияткерлік деңгейін арттыру мен өз уақыттарын дұрыс ұйымдастыруға үйрету мақсатында «Демалудың дұрыс әдіс-тәсілдері» тақырыбында кураторлық сабақ ұйымдастырды. Сабақ топтық және жұптық жұмысқа негізделді. Топтық жұмыста оқушылар өмірмен байланысты мәтіндерді талқылап, табысқа жетудің ережелерін анықтаса, жұптық жұмыста бейнероликті көру арқылы Эйзенхауэр матрицасының тапсырмасы бойынша келесі аптадағы өз істерімен кестені толықтыр-

ды. Сабақ соңында «Менің жетістіктерімнің сағаты» тақырыбында рефлексия жүргізді. Кураторлық сағат жоғары дәрежеде ұйымдастырылды. Жобаланған сабақ тәжіримен ұштасып нәтижесін беріп келеді.

5 Қорытынды

Жүргізілген зерттеуімізді қорытындылай келе, біз болашақ педагогтар бойындағы жауапкершілікті, шығармашылықты, қоғаммен тікелей байланыс жасауды қалыптастырып қана қоймай, заманауи форматтағы сынып жетекші тұлғасын қалыптастыра аламыз. Дәстүрлі сынып сағаттары формасынан инновацияға, әлеуметтік жобаларға қарай бағыттап отырғанда ғана қоғам сұранысына ие кадр қалыптастыра алатынымызға көзіміз жетті. Өйткені, жоғарыда көрсетілгендей Назарбаев зияткерлік мектептерінде бағдарлама бойынша жүргізілетін іс-шаралардың барлығы да қоғамның сұранысы мен жеткіншектердің талап-тілектеріне орай ұйымдастырылуда. Осыған сәйкес жаңа форматтағы сынып жетекшінің имиджін қалыптастыру білім саласының өзекті мәселесіне айналып отыр. Сондықтанда, жоғары оқу орындағы білімнің сұранысын мектеп бағдарламасымен ұштастыруға байланысты бірнеше ұсыныстарды өз тарапымыздан ұсынуды жөн көрдік:

- Жоғары оқу орындардағы оқу, психологиялық, педагогикалық практикаларды ұйымдастыруда Назарбаев зияткерлік мектептерінің тәжірибесімен ұштастырып өткізуді ұсынар едік. Еріктілер тобымен жұмыс жасауды ұйымдастырып қолға алу қажет, «Екі апта ауылда» әлеуметтік тәжірибелерін оқу практикаларына енгізе отырып, «Дипломмен ауылға!», «Туған жер» сынды мемлекеттік жобаларды жүзеге асырудың басты қадамын жасауға мүмкіндік болар еді. Сонымен қатар, «Ақылды бейсенбі» әлеуметтік тәжірибесі арқылы мектеппен, басқа да жоғары оқу орны студенттермен мобильділік (басқа жоғары оқу орны оқытушысынан дәріс) ала отырып тәжірибе жинақтауға мүмкіндік болар еді. Бұл жобалардың маңыздылығын айқындауға байланысты жүргізілген сауалнама нәтижесі бойынша 80% студенттер қолдап, 12%-ы ауылының өте шалғайда екенін, 8%-ы ауылда туысқандарының жоқтығын алға тартқан. «Ақылды бейсенбі» әлеуметтік жобасын студенттер 100% қолдап отыр. Студенттердің ойынша, басқа жоғары оқу орындары оқытушыларынан бір күндік дәріс алу, сабақты мұражайда, театрда өту сынды шаралар жасау тұңғыш Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында айтылған басымдықтарды жүзеге асыру болып табылады;

- Жоғары оқу орындары мен ата-аналар байланысын жүзеге асыру арқылы ата-аналармен тығыз қарым-қатынаста болу. Ата-аналармен бірге кітап оқу жарыстарын, саяхат және т.б. іс-шараларды көптеп ұйымдастыру арқылы ата-аналарды білім беру ұйымдарымен әрдайым тығыз қарым-қатынас жасауға әрдайым дағдыландырып отыру қажет;

- Жоғары оқу орындардағы студенттерді «шаңыраққа» біріктіріп ұлттық құндылықтарымызды насихаттап отыруымыз керек. Сонда ғана болашақ педагогтар тәрбие жүйесінің жалпы көрінісін бойына сіңіру арқылы болашақта өз тәжірибелерінде пайдаланатын болады.

Әдебиеттер тізімі

1 Назарбаев Н.Ә. Білім мен ғылым – даму тетігі / Елбасының ҚР Білім және ғылым қызметкерлерінің III съезінде сөйлеген сөзі // Егемен Қазақстан, 13 қазан 2014.

2 Нұржанова Ә. Педагогикалық шеберлік туралы // Бастауыш мектеп. – №2. – 2008. – Б. 48-50.

3 Әбенбаев С. Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2017 – 312 б.

4 Дүйсенбаев А. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2015-320б.

5 Ескалиев С. Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2014-192 б.

6 Назарбаев зияткерлік мектептерінің ресми сайты [Электрондық ресурс]. Қолдану режимі: <http://nis.edu.kz/>.

7 Мектеп пен ЖОО байланысы [Электрондық ресурс]. Қолдану режимі: <https://www.kspi.kz/kz/news/faculties/faculty-psychological-pedagogical/9131-mektep-pen-zhoo-bajlanysy>.

Материал редакцияға түсті: 01.03.2019

ХАМЗИНА, К.Б., ЕРМАГАНБЕТОВА, А.Ж.

**ВЛИЯНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ПРЕДМЕТОВ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ
КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ В НОВОМ ФОРМАТЕ**

Статья посвящена раскрытию сущности роли классного руководителя в формировании личности школьников в современном обществе. Рассматриваются основные задачи, функции (аналитико-прогностическая, организационно-координирующая, коммуникативная, предупредительно профилактическая, охранно-защитная, коррекционная), современные формы внеклассной работы классного руководителя, определяются основные направления его работы. Делается вывод о том, что именно классный руководитель играет большую роль в становлении и формировании личности ребёнка, развитии его творческих способностей.

Ключевые слова: инновация, интеллектуальное развитие, нравственное воспитание, конкурентоспособность, творческий потенциал.

KHAMZINA, K.B., ERMAGANBETOVA, A.ZH.

**THE INFLUENCE OF PEDAGOGICAL SUBJECTS IN THE FORMATION OF THE
PERSONALITY OF THE CLASS TEACHER IN THE NEW FORMAT**

The article is devoted to the disclosure of the essence of the role of the class teacher in shaping the personality of schoolchildren in modern society. The main tasks, functions (analytical and prognostic, organizational and coordinating, communicative, preventive, protective and corrective), modern forms of classroom extracurricular work are considered, the main directions of his work are determined. It is concluded that it is the class teacher who plays a big role in the formation and formation of the child's personality, the development of his creative abilities.

Key words: innovation, intellectual development, moral education, competitiveness, creative capacity.